

NODIRA IJODIDA ISHQ-MUHABBAT VA HIJRON IZTIROBLARI

Abdurahmonova Mavluda Ibragimovna

Termiz davlat universiteti akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11096370>

Annotatsiya: 19-asrning taniqli o'zbek shoirasi Nodiraning asarlari bugungi kungacha kitobxonlarni maftun etib kelayotgan muhabbatning yorqin tasvirlariga to'la. Nodira o'z she'riyati orqali sevgining murakkabliklari va nuanslarini ustalik bilan o'rganib, bu umuminsoniy tuyg'uning ko'p qirrali portretini taqdim etadi. Ushbu maqola Nodiraning asarlaridagi sevgining turli xil tavsiflarini ko'rib chiqadi, u sevgining intensivligi, go'zalligi va ko'pincha og'riqli tabiatini yetkazish uchun til, tasvir va ramziylikni qanday ishlatishini o'rganadi.

Kalit so'zlar: hayoti va ijodi, lirikasi, muhabbat tavsifi, yozish usuli, asarlar, she'riyatlar

Mohlaroyim (Nodira)-XIX asrning birinchi yarmida yashab ijod etgan mashhur shoira, davlat arbobi, madaniyat va adabiyot homiysi. Shoira 1792 yilda Andijon hokimi Rahmonqulbiy oilasida tug'ilgan. Uning onasi Oyshabegim ma'rifatli ayol edi. Oilaviy nasabiga ko'ra u Bobur sulolasiga mansub bo'lib, shoirning ota-onasi ham o'sha davrning taniqli kishilari bo'lgan. Mohlaroyimning tarbiyasi shu muhitda bo'lib, maktab yillarida xalqimiz tarixi, madaniyati, ilm-fani va adabiyoti bilan yaqindan tanishgan. Mohlaroyim she'riyatga yoshligidan qiziqib qolgan. Ustoz Navoiy, Jomiy kabi allomalar ijodiga ishonib, ma'naviy kamol topdi. Qo'qon xonligi o'sha yillarda Olimxon tomonidan boshqarilgan. Uning ukasi Umarxon Farg'ona vodiysidagi eng nufuzli shaharlardan biri bo'lgan Marg'ilon hokimi edi. 1807 yilda Umarxon va Mohlaroyim uzoq sevib turmush qurishdi. Aynan shu nuqtai nazardan Mohlaroyim Marg'ilonga keldi.

Qisqa vaqt o'tgach, Qo'qon xonligida davom etayotgan janglar natijasida Olimxon 1810 yilda o'ldirildi va uning o'rnini Umarxon egalladi. Shu paytdan boshlab Mohlaroyimning taqdiri Qo'qon bilan bog'liq edi. Bu yillarda u san'at sohasiga buyuk shoira sifatida kirib keldi. Qo'qondagi Xon saroyida Nodira hukumat ishlari bilan tanishdi. Xususan, ular adabiyot va san'at ahliga yaqinlashishga, asriy adabiyotimiz yo'lidan borishga, davr she'riyatini yanada yuqori bosqichga ko'tarishga harakat qilishgan. Mohlaroyim va Umarxonning ikki o'g'li bor edi. 1822 yilda yosh Muhammad Alixon davlatni boshqarishni boshladi. Nodira ham kenja o'g'luga qo'shildi va mamlakatni boshqarishda faol ishtirok etdi. O'tgan yillar davomida mamlakatda nisbatan tinchlikka erishildi, Nodira davlat va milliy ishlarni boshqarishda homiylikni tadbirli va adolatli

tarzda ko'rsatdi. Qo'shni davlatlar va ularning hukmdorlari bilan savdo va boshqa shartnomalar tuzilgan edi. Nodiraning mamlakatda qurilish, madaniyat va adabiyot sohasidagi faoliyati shoir devoni muqaddimasida yoritilgan.

Nodiraning sevgi haqidagi ta'riflarining eng yorqin jihatlaridan biri bu ularning kuchli hissiy kuchidir. Uning she'riyati chuqur ehtiros va sog'inch tuyg'usi bilan ajralib turadi, uni boy, hayajonli til yordamida yetkazadi. Masalan, Nodira o'zining g'azallarida sevgilisini tasvirlash uchun metafora va o'xshatishlarni tez-tez ishlatib, ularni samoviy jismlarga, gullarga yoki qimmatbaho marvaridlarga o'xshatadi. Ushbu taqqoslashlar nafaqat sevgilining go'zalligi va qadr-qimmatini ta'kidlaydi, balki ma'ruzachining haddan tashqari hissiyotlarini ham yetkazadi. Nodira bir she'rida "yuzingiz oyga o'xshaydi, nurli va yorqin / ko'zlaringiz yulduzlarga o'xshaydi, nur bilan porlaydi" deb yozadi. Bu yerda samoviy tasvirlardan foydalanish hayrat tuyg'usini yaratadi, ma'ruzachining sevgiliga bo'lgan hurmatini ta'kidlaydi.

Nodiraning she'riyati hissiy intensivligidan tashqari, shahvoniyligi bilan ham ajralib turadi. Uning sevgi haqidagi ta'riflari ko'pincha moddiy, jismoniy sifatga ega, go'yo u istakning mohiyatini egallashga harakat qilayotgandek. Bu uning teginish, ta'm va hid kabi hissiy tafsilotlardan foydalanishida yaqqol ko'rinadi. Boshqa bir she'rida Nodira shunday yozadi: "sizning lablaringiz pishgan mevalarga o'xshaydi, shirin va mayin / sizning nafasingiz atirga o'xshaydi, meni mast qiladi ". Bu yerda hissiy tajribaga urg'u yaqinlik tuyg'usini yaratadi, o'quvchini ma'ruzachining xohish dunyosiga jalb qiladi.

Bundan tashqari, Nodiraning sevgi haqidagi ta'riflari ko'pincha kuchli nostalgik va melankoliya tuyg'usiga ega. Uning ko'plab she'rlari sevgilining yo'qolishi yoki yo'qligidan afsuslanib, chuqur sog'inch tuyg'usini ifodalaydi. Ushbu nostalji ko'pincha kuzgi barglar yoki qishki qorlar kabi tabiiy tasvirlardan foydalanish orqali ifodalanadi. Nodira bir she'rida shunday yozadi: "kuzgi barglar singari, bizning sevgimiz so'ndi / qishki qorlar singari, yuragim sovuq va kulrang ". Bu yerda mavsumiy tasvirlardan foydalanish tsiklik vaqt tuyg'usini yaratadi, sevgining o'tkinchiligi va mo'rtligini ta'kidlaydi.

Nodiraning sevgi haqidagi ta'riflarining yana bir muhim jihati bu hissiyotga xos bo'lgan murakkabliklar va qarama-qarshiliklarni o'rganishdir. Uning she'riyati ko'pincha sevgini quvonch va qayg'u, umid va umidsizlikni ilhomlantiradigan paradoksal kuch sifatida taqdim etadi. Bu ikkilanish uning qarama-qarshi tasvir va ramziylikdan foydalanishida aks etadi. Masalan, Nodira bir she'rida "Sevgi tikanli atirgulga o'xshaydi / ko'rish uchun chiroyli, ammo tushunish og'riqli" deb yozadi. Bu yerda go'zallik va og'riqning yonma-yon

joylashishi sevgining murakkab tabiatini ta'kidlab, uning ekstaz va azobni ilhomlantirish qobiliyatini ta'kidlaydi.

Va nihoyat, Nodiraning sevgi haqidagi ta'riflari feministik subteksti bilan ham ajralib turadi. Patriarxal jamiyatda yozadigan ayol sifatida Nodira ko'pincha an'anaviy gender rollari va umidlarini shubha ostiga qo'yadi. Uning she'riyatida ko'pincha ayollar erkaklar e'tiborining passiv ob'ektlari emas, balki istakning faol agentlari sifatida namoyon bo'ladi. Nodira bir she'rida "men o'z xohishim bilan yulib olinadigan gul emasman / men bo'ronli dengizman, notinch va erkinman" deb yozadi. Bu yerda tabiiy tasvirlardan foydalanish ma'ruzachining mustaqilligi va o'z taqdirini o'zi belgilashini ta'kidlab, vakolat va avtonomiya tuyg'usini yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Nodiraning she'riyatidagi muhabbat ta'riflari hissiy intensivligi, shahvoniyligi, nostalji, murakkabligi va feministik subteksti bilan ajralib turadi. Til, tasvir va ramziylikni mohirona ishlatish orqali Nodira bugungi kunda o'quvchilarni o'ziga jalb qilishda davom etayotgan ko'p qirrali sevgi portretini taqdim etadi. Uning she'riyati bu umuminsoniy tuyg'ularni chuqur o'rganishni taklif qiladi, uning go'zalligi, og'rig'i va qarama-qarshiliklarini ochib beradi. Shunday qilib, Nodiraning asarlari o'zbek adabiy merosining ajralmas qismi bo'lib, muhabbatning abadiy qudratidan dalolat beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nodira. (1850). G'azallar. Toshkent: O'zbek Nashriyoti.
2. Jalolov T., O'zbek shoiralari, 1-kitob, 2nashr, T., 1970; Abdullayev V., O'zbek adabiyoti tarixi, 2-kitob, 1967;
3. Qa-yumov A., Qo'qon adabiy muhiti, T., 1961;
4. Qodirova M., Davr Nodirasi (Nodiraning hayot va ijod yo'li), T., 1991; Ma'na-viyat yulduzlari, T., 2001.
5. A.Qayumov. Qo'qon adabiy muhiti. -T.: 1961;
6. M.Qodirova. Nodira. -T.: 1965
7. She'rlar, T., 1958; Devon, T., 1963; Asarlar (2 j.li), 1-j., T., 1968; 2-j., 1-2-kitob, T., 1971; Devon (forstojik tilidagi g'azallar), Dushanba, 1967; Uvaysiy va Nodira, T., 1994.

